

שם מפרש ע"פ מ"ש המפרשים, שמה שאמרו צירושלמי ארבעים שנה, היינו דכתיב פעמיים ששפט את ישראל עשרים שנה, ומ"ש בסוטה עשרים ושנים, הכוונה: עשרים, שנים, כלומר ב' פעמים עשרים, שבתיו ובמותו. ע"ש. וכן פירש הרד"ק (שופטים נז. לא). וע"ע בספר יד מלאכי (סימן רפג). וכן מלאכי בספר האשכול חלק ב' (נד סב), שכן פירש דברי הירושלמי. ע"ש. ועיין בגליון הש"ס שהביא מכמה מקומות שיש שינוי בין המסורת שלנו למ"ש חז"ל. יש להוסיף מ"ש בסוטה (נה). ובראשי חדשכם, חדשכם כתיב, (ולא כתיב חדשיכם כיו"ד שמשמע חדשים רבים), אחיזה חודש שיש לו שני ראשים זה ראש השנה. ובכל הספרים שלנו כתוב חדשיכם. (אך בס"מ שע"פ מסורת סימן כתוב "חדשכם"). ודו"ק. וע' חוס' כתובות (סז): ד"ה דכתיב היא מולאת, רבינו חננאל גרים מולת בלא א', מלשון וילת אש בליון. ולפינו כתוב מולאת בלא'. וע' בפירושו ריב"א פרשת וישב שכח, שהדרשה מהמקרא ולא מהמסורת. וע' בזה"ק פרש"ם לך לך (דף פג:), וילך למסעיו, למסעו כתיב, ובהגהת דרך אמת כתב ע"ו, ותימה שאינו כתוב כך. ושם (דף פד:). יהי ריב"ז בין רועי מקנה אברהם, רב כתיב חסר י'. ולפינו ריב מלא כתיב. וכן העיר בנימין אורות שם על שניהם. וע"ע בזה"ק פ"ר פינחס (דף רנד ע"א) ברעיא מהימנא, גבי כלת משה, ובנימין זוהר שם. (ורמזו בנימין אורות הנ"ל). וע' בצרכות (טו): אל תקרי גויים אלא גיים. ובהגהת הגר"פ שם העיר, שכלל הספרים כתיב גיים וקרינן גויים. (והערה זו שייכת גם לע"ו יא.). וע"ע בהגהת הרש"ש כתובות (ה). ורמב"ם בדין יוסף יו"ד (ס' ערה) בשם הרשב"א בתשובה, שנשאל על מה שדרשו חז"ל במדרש רבה (פ"ר נשא פי"ב י) כלת משה כתיב, ולפינו כתוב כלות מלא, והשיב, שכשם שנחלקו בן אשר ובן נפחלי בכמה מקומות, מלאכי שכן נחלקו מערבא ומדינאחא במלות חלוקות, כגון מה שאמרו פילגשם כתיב, ובספרינו כתוב מלא. ובכל מקום שיש מחלוקת בספרים הולכים אחר הרוב, וכמ"ש במס' סופרים (פ"ו ה"ד). ע"כ. וע' בשו"מ המיוחדות להרמב"ן (ס' רלב) ובשו"מ מהר"י לציית הלוי (כלל ה ס' לו). ע"ש. ודו"ק.

(נ.) ר' מאיר אומר חלקם שאלו בפייהם, ר' יהודה אומר וכו', ר' עקיבא אומר וכו', ור' יוסי אומר וכו', הטעם לקדר זה, ע' להרא"ם הורוץ בהגהותיו. ואף שדרך הגמרא בכמה מקומות להקדים תלמיד לרב, וכמ"ש החוס' ב"מ (ד:), כל שאפשר לחת טעם לדבר, מהדרין אטעמא. וכמ"ש החוס' סוטה (ד:). דד"ה וכן עזאי. ובתוס' כתובות (קה). וכ"כ בספר אחר תרעא (דף קעג ע"ב). וע"ע במש"כ בתי להוריות (ג:). ונדפס בסוף שו"מ יתוה דעמ ח"ו.]

(נ.) כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, שנא' ויהי דוד לכל דרכיו משביל וזה' עמו, אפשר חטא בא לידו ושביונה עמו. יס לפרש ע"פ מ"ש בסנהדרין (ג:). וה' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום, וכי המהרש"א בח"א ליומא (כו). דמסיק שמעמחא אליבא דהלכתא. ואמרין בסוטה (כא.), הגיע

ח"צ (ס' חשפ"ב) שעמד בשאלה זו, וחי' כאמור, והוסיף, שאפי' לרשב"א י"ל כי ראויים היו משה ואהרן שיוסיפו להם ימים ושנים יותר ממה שהיה קצוב להם, דלא גריעי מחזקיהו שנא' זו הנני יוסיף על ימך (וע' יצמות ג.), אלא שגרס החטא ומחו בזמן שקצבו להם ולא יותר וכו'. ע"ש. וע' להגר"מ מנחם בשו"מ ישמח לב ח"א בסוה"ס (דרוש ב ד"ה ע"ד).

(גה:) כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה. ונראה דמה"ע חקן במגילה (כה). מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם. וע' במהרש"א שם. ומרן החיד"א בפירושו למס' סופרים (פרק ט הלכה ט) הביא מ"ש רבינו אפרים עה"ת ח"ל: "ויהי בשכון ישראל בארץ ההיא וילך ראובן, פירוש הלך ראובן מן הארץ ההיא, משום, וישב את בלהה פילגש, אציו. כלומר שאציו שכב עם בלהה פילגשו, והיחזיק את אמו, ושמע ישראל שהלך ראובן מן הארץ ההיא, ושלם אחרי, ושב ראובן למקומו, ולא יהיו בני יעקב שנים עשר. ולפי"ו לא חטא ראובן כלל, והחסיד שדרש בן בא אליו ראובן בחלום ונשקו על ראשו". עכ"ל. והוסיף ע"ו בכסא רחמים שם, ח"ל: וגם אני שמעתי מפה קדוש רב גדול אשכנז, שקיבל מרבותיו, שהרמ"א פירש שאו רבא יעקב לשכב עם בלהה פילגשו, ונתקנה ראובן לכבוד אמו, והיה הולך ובא אלל חדר המטות, ושמע יעקב אציו מצעדי גבר של ראובן, ולכן חדל מלשכב עם בלהה. וכעין מה שאמרו (נדה יז). אציו באלו ידידי וכו'. חזו פירוש הכתוב, ויהי בשכון ישראל בארץ ההיא, אז וילך ראובן, שהיה הולך ובא בזמן וישב עם בלהה פילגש, ומי הוא זה, אציו, ולא ושמע ישראל מצעדי גבר של ראובן וחדל ולא שימש. ולכן יהיו בני יעקב שנים עשר. ובא אליו ראובן בחלום והחזיק לו טובה, על שהיפך בזכותו. ושור"ר בן בספר חידושי הגרשוני על שם הרמ"א בקצת שינוי. ושם כתב ג"כ שראובן בא אליו בחלום והחזיק לו טובה. ובה יחא מ"ש שמעשה ראובן נקרא ולא מתרגם. ע"כ. וחזר החיד"א על כל זה בספרו פני דוד (פ"ר ושלם אות כ). וע"ע בספרו ראש דוד (פ"ר חלפת הכרחה דף קסב רע"ב), ובמראית העין (שבת נה:). ע"ש. ובזה"ק פ"ר ושלם (דף קעה ע"ב), וכי סלקא דעמך דראובן אציו ושיב עם בלהה, אלא דשינמח הוה קיימא במשכנא דלאה וכו', וא"ר ייסא דאלו ראובן ונאם על ההוא ערסא ולא חש ליקרא דשינמח וכו'. וע"ע בליקוטי אנשי שם (פ"ר ושלם) בשם המהר"ם אלשיך. גם הגר"מ בשו"מ רב פעלים ח"ב (חיו"ד ס' מא) הביא דברי החיד"א, והוסיף עוד דברים בזה. ע"ש. וע"ע במ"ש בספר מכתב לחזקיהו (בחדושי לר"ה יז: דף ס"א ע"ב) דד"ה ודרך אגב. ע"ש.

(גה:) תד"ה מעבירים כתיב. וכן מנינו צירושלמי בשמשון, והוא שפט את ישראל ארבעים שנה, שהיו הפלשתים יראים ממנו עשרים שנה לאחר מותו כתיב, ובספרים שלנו כתוב עשרים שנים. ע"כ. והמהרש"א סוטה (י). העיר דברי הגמרא שם "וזכור לי כ"ב שנה ששפטתי את ישראל". וכבר שאלו ע"ו להגאון בתשובת הגאונים ליק (ס"ס ת"ה), ולא פשט. והמהרש"א